

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2000-06-26

UDK 314 (450.36)"1933"

TAJNO ŠTETJE OZIROMA STATISTIKA, KI JO JE ZA JULIJSKO KRAJINO LETA 1933 PRIPRAVILA PRIMORSKA DUHOVŠČINA, ZBRANA V ZBORU SVEČENIKOV SV. PAVLA

Egon PELIKAN

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 18

IZVLEČEK

V prispevku je predstavljeno tajno štetje, ki ga je leta 1933 opravila slovenska in hrvaška duhovščina, zbrana v Zboru svečnikov sv. Pavla.

*Statistika je bila pripravljena za interno rabo Tajne krščansosocialne organizacije in kot informacija za vlado Kraljevine Jugoslavije, tako da preštevanje prebivalstva v osnovi ni imelo propagandno-političnega značaja. Istočasno gre za edino statistiko, ki so jo v času med obema vojnoma za Julijsko krajino pripravili Slovenci in Hrvati. Iz arhivskega gradiva je razbrati, da sta štetje opravljali slovenska in hrvaška duhovščina "na podlagi pregleda župnijskih knjig" (*Liber baptistorum, Status Animarum* etc.). Podatke so duhovniki povezovali na ravni župnij, dekanij, škofij in nazadnje celotne Julijske krajine.*

Statistika na podlagi stanja v župnijskih knjigah leta 1933 navaja za Julijsko krajino 545.541 "Jugoslovanov" in 455.389 Italijanov. Obsega 5 zvezkov s seznammi po posameznih župnijah, tako da omogoča tudi pregled nad številom Slovencev in Hrvatov posebej.

Ključne besede: popisi prebivalstva, tajno štetje, duhovščina, Julijska krajina, Istra, 1933

SECRET CENSUS (STATISTICS), PREPARED IN 1933 FOR THE VENEZIA GIULIA REGION BY THE PRIMORSKA CLERGY ASSEMBLED IN THE COUNCIL OF PRIESTS OF ST. PAUL

ABSTRACT

The paper sets out to examine the secret census prepared in 1933 by the Slovene and Croatian clergy assembled within the Council of Priests of St. Paul.

*The statistics was prepared for internal use of the Secret Christian-Social Organisation as an information for the government of the Kingdom of Yugoslavia, which may basically mean that the census did not have a propaganda character. At the same time this was the only statistics prepared during the two Great Wars for the Giulia region by Slovenes and Croats. The archival material makes it clear that the census was carried out by the Slovene and Croatian clergy "on the basis of a survey of parish registers (*Liber baptistorum, Status Animarum*, etc.). The priests linked the data at the level of parishes, dean's offices, dioceses and finally of the entire Giulia region.*

On the basis of the figures stated in parish registers in 1933, the statistics refers to 545,541 "Yugoslavs" and 455,389 Italians in the Giulia region. It consists of 5 volumes with lists as per separate parishes, thus also enabling an insight into the numbers of Slovenes and Croats separately.

Key words: censuses, secret census, clergy, Giulia region, Istra, 1933

I. UVOD

V prispevku predstavljam tajno štetje, ki ga je leta 1933 v Julijski krajini opravila slovenska in hrvaška duhovščina, zbrana v Zboru svečnikov sv. Pavla.

Štetje je nastalo v času, ko je bila stanovska organizacija primorske duhovščine v začetku tridesetih let že združena v Tajni krščanskosocialni organizaciji, ki je nastala z zlitjem politične organizacije slovenskih krščanskih socialcev in stanovske organizacije slovenske in hrvaške duhovščine - tj. krščanskosocialnega Političnega društva Edinost in Zbora svečnikov svetega Pavla. Organizacija se je usmerila v tajno narodno-obrambno delovanje z deklariranimi iredentističnimi cilji in je delovala s poklicno (plačano) mrežo zaupnikov, šolskim odsekom, knjižnicami, tajnim tiskom itd., kar je bilo vse neposredno financirano iz Kraljevine Jugoslavije na podlagi natančnih vsakoletnih proračunov. Tajna krščanskosocialna organizacija je proračune pošiljala v odobritev v Beograd, pred vladno komisijo in zunanjim ministrom posebej pa jih je zagovarjal dr. Engelbert Besednjak osebno.

Leta 1936 je bilo v Zboru svečnikov sv. Pavla še 276 slovenskih in hrvaških duhovnikov (BA, 598). Ti so igrali tudi najpomembnejšo vlogo pri delovanju Tajne organizacije (v praktičnem smislu), saj so kot njeni člani fizično pokrivali celotno ozemlje Julijske krajine.

Delovanje slovenske duhovščine v Julijski krajini ima sicer v času med obema vojnama tudi širši pomen od zgolj lokalnega, saj na idejnopolični ravni z uporom povezovanju med katoliško desnico in fašizmom sega daleč v evropski kontekst, v razmerja med radikalno desnico (fašizmom) in političnim katolicizmom, ki je bilo takrat aktualno v mnogih evropskih državah, na cerkveni ravni pa se nedvomno dotika usmeritev, ki so bile trideset let kasneje predmet razprav na drugem vatiškem koncilu in po njem (vprašanje naravnega prava pri rabi maternega jezika v Cerkvi, inkulturacije itd.).

II. STATISTIKA OZIROMA TAJNO ŠTETJE LETA 1933

Očitno je bilo štetje prebivalstva naročeno s strani vlade Kraljevine Jugoslavije, na ozemlju tuje države pa ga je izvedla "nacionalna duhovščina" (kot se sama večkrat poimenuje v dokumentih).

Statistika je bila istočasno pripravljena za interno rabo Tajne krščanskosocialne organizacije, in kot informacija vladi Kraljevine Jugoslavije, tako da preštevanje prebivalstva vsaj v osnovi ni imelo propagandno-političnega značaja. Istočasno gre za edino statistiko, ki so jo v času med obema vojnama za Julijsko krajino pripravili Slovenci in Hrvati. Kdo bi bil razen duhovščine v razmerah fašistične diktature (leta 1933) sicer sposoben vladi Kraljevine Jugoslavije predložiti statistiko o etničnem stanju slovenskega in hrvaškega prebivalstva pod Italijo, vključno s poročilom o vseh spremembah v

nacionalni strukturi v škofijah pri vseh posameznih novih nastavitvah v župnijah Julijske krajine do leta 1933?

Žal nimamo natančnejših podatkov o načinu izvedbe štetja oziroma uporabi kriterijev pri določanju nacionalne pripadnosti (jezik v družini, pogovorni jezik, materni jezik). Iz arhivskega gradiva je razbrati samo, da je štetje opravljala slovenska in hrvaška duhovščina "na podlagi pregleda župnijskih knjig" (Liber baptistorum, Status Animarum etc.). Podatke so duhovniki povezovali na ravni župnij, dekanij, škofij in nazadnje celotne Julijske krajine.

Kot je razvidno iz korespondence Virgila Ščeka, so štetja v posameznih dekanijah in v goriški nadškofiji pozneje še ponovili, saj je konec leta 1934 v enem od poročil dr. Besednjaku na Dunaj zapisal npr.:

"V slavnostni številki "Idea del Popolo" (ki je last kurije) z dne 21. IX. 1934 je izšla statistika vernikov gor. nadškofije po narodnosti. Našteli so 153.000 Slovencev in 180.000 Lahov! Pa kako! V komenski dekaniji npr. so našli 2100 Lahov, ko jih je točno 272! To statistiko so fašisti že večkrat zlorabili v "Piccolu", potem v poročilu agencije: "La Corrispondenza vaticana", in 6. XI. spet v Lavoro fascista (Genova). Sedaj sestavljamo novo, do glave točno statistiko..." (BA, 314)

Nacionalna pripadnost najbrž v tem smislu ni bila sporna v primeru Goriške (pa tudi tam npr. ne vemo, kam so prištevali Furlane - očitno k Italijanom, saj v štetju nimajo posebne rubrike), bolj je najbrž vprašljiva v nekaterih vaseh v Istri in seveda v večjih industrijskih centrih (Tržič, Trst, itd.), kjer duhovščina ni imela popolnega nadzora nad populacijo, kot je bil to zagotovni primer v primorskih vaseh.

Statistika na podlagi stanja v župnijskih knjigah leta 1933 navaja za Julijsko krajino 545.541 "Jugoslovanov" in 455.389 Italijanov. Obsega 5 zvezkov s seznammi po posameznih župnijah, tako da omogoča tudi pregled nad številom Slovencev in Hrvatov posebej.

V spremnem besedilu k statistiki najdemo tudi opombo, da niso upoštevali vojakov, karabinierjev in učiteljev, največji delež priseljenih Italijanov pa naj bi prispevali uradniki državne uprave, trgovci, obrtniki in železničarji.

Če statistiko kratko povzamem, je bilo po podatkih duhovščine v posameznih škofijah Julijske krajine 1. januarja 1934 ugotovljeno naslednje število prebivalcev (brez Zadarske pokrajine) (BA, 603):

	Slovenci	Hrvati	Italijani
Tržaška škofija	150.551	73.708	225.795
Goriška škofija	174.101	-	131.731
Poreška škofija	-	87.731	59.603
Reška škofija	18.996	40.454	38.260
Skupaj:	343.648	201.893	455.389

III. PRIMERJAVA ŠTETIJ 1910, 1921, 1933, 1936

Za Julijsko krajino (brez Zadarske pokrajine)
(razlika v skupnih seštevkih gre na račun Nemcev,
Romunov, Albancev, Madžarov in drugih)

Italijani: Slovenci: Slov./Hrv.: Preb.:				
Po avstrijskem štetju leta 1910:				
(po Mattossi, Krasna, 1998, 41 ¹)				
397.550	326.282	479.986	943.256	
Po italijanskem štetju leta 1921 (z rubriko lingua d'Uso):				
(po Mattossi, Krasna, 1998, 41)				
527.102	259.542	354.780	911.485	
Po tajnem štetju slovenske				
in hrvaške duhovščine leta 1933:				
455.389	343.648	545.541	1.000.930	
Po italijanskem štetju leta 1936:				
(po Mattossi, Krasna, 1998, 41)				
588.070	251.760	382.349	976.417	

Ob vseh teh številkah bo seveda zelo težko najti objektivni približek realnim razmerjem v nacionalni strukturi. Če statistiko duhovščine primerjamo npr. z avstrijsko iz leta 1910, lahko ugotovimo, da je razlika sicer velika. Takrat so našteali 466.730 Slovencev in Hrvatov, tokrat (1933) 545.557. A samo v mestu Trst je leta 1910 mestna uprava, ki je bila v italijanskih rokah, v prvi verziji štetja kot "Italijane" prešela 25.000 Slovencev, kar je dokazala tudi uradna revizija štetja. Po Wilfanovem posredovanju je pozneje prišlo do ponovitve štetja, ki je v Trstu namesto 37.000 naštevalo 60.000 Slovencev (prim. Pirjevec, 1994, 226). Lahko si predstavljamo, kakšen je bil položaj npr. v Istri. Na drugi strani obsežno poročilo tržaške policije, ki ga je dr. Janko Pleterski našel v Allgemeines Verwaltungsarchiv-u na Dunaju, že za leto 1911 navaja samo za mesto Trst tudi 39.257 priseljenih italijanskih državljanov, leta 1913 pa naj bi jih bilo po navedbi iz istega vira (poročilo tržaške policije z dne 15. februarja 1916) že nad 50.000 (Pleterski, 1971, 30). Kolega Purini v svojem referatu npr. ocenjuje, da se je od leta 1918 do leta 1931 preselilo v Julijsko krajino prek 130.000 Italijanov, med njimi skoraj 50.000 samo v občino Trst (Purini, 2000, 16).

In prav tržaška provinca je prva spremenljivka vseh štetij v Julijski kajini, ki varira za pb. 50.000 prebivalcev italijanske narodnosti pri vsakem od posameznih štetij.

Prav tako je glede na podatke zelo vprašljiva trditev italijanskega zgodovinarja Carla Schiffrerja, da naj bi bilo štetje leta 1921 še najbližje realni sliki, saj naj bi na eni strani do tedaj še ne prišlo do večjega priliva italijanskih priseljencev, na drugi strani pa naj bi se bili odselili državljani iz drugih delov habsburške monarhije, ki v Julijski krajini niso imeli stalnega bivališča. Če

bi to dejansko držalo, potem se zastavlja vprašanje, "od kod se je nenadoma vzelo" kar 130.000 Italijanov, ki jih za Julijsko krajino navaja sam Schiffrer v razliki med štetjem leta 1910 in leta 1921. Če so bili res tam, potem je šlo v desetih letih za pravo kolonizacijo...

Kot sem omenil, je štetje slovenske in hrvaške duhovščine iz leta 1933 najbrž precej zanesljivo za Goriško in prav tako za vasi na Tržaškem, kjer je imela duhovščina nad populacijo dejansko skoraj popoln pregled, vprašljiva pa za Trst ali npr. Tržič, kjer je bil pretok prebivalcev velik, na drugi strani pa duhovščina nad populacijo iz nacionalnih, političnih, migracijskih itd. razlogov preprosto ni mogla imeti pregleda. V tem smislu je značilen podatek za mesto Trst, po katerem naj bi bilo Slovencev in Hrvatov po statistiki duhovščine leta 1933 - 60.000. Očitno je, da so bili vsaj v tem primeru uporabljeni podatki avstrijskega štetja iz leta 1910.

V tem smislu se pri štetju duhovščine leta 1933 zdijo bolj zanesljivi podatki za Koper, Izolo in Piran oziroma za naselja v dekanijah Osp, Krkavče, Koper in Piran.

Na drugi strani so (kot je razvidno npr. iz italijanskega štetja leta 1936) italijanske oblasti uporabljale kategorijo "popolazione presente", tj. prisotna populacija, ne glede na to, ali je posameznik bival v občini stalno ali zgolj začasno. Italijanska statistika tako ni izpuščala karabinierjev, vojakov in učiteljev. Na drugi strani pa pri statistiki na podlagi župnijskih knjig očitno ni bila upoštevana emigracija iz Julijske krajine, ki so jo duhovniki po posameznih župnijah, kot kaže, še vedno vodili kot "prisotno prebivalstvo".

Tržaško - koprsko škofija (povzetek štetja 1933) in narodnostno stanje duhovščine:

Dekanija	Prebivalstvo				Duhovščina	
	Hrvati	Slovenci	Italijani	pred prvo vojno	leta 1933	
Mesto Trst (Trieste)	0	60000	166835	16 21 Sl/Hr.	6 31	lt.
Općine (Opicina)	0	13129	850	6 0	6 0	
Tomaj (Tomadiol)	0	8241	100	10 0	10 0	
Dolina (Dolina)	0	10369	50	14 0	14 0	
Postojna (Postumia)	0	21065	535	17 0	17 0	
Hrušica (Crusizza)	2829	9439	40	10 0	10 0	
Kršan (Chersano)	10255	0	110	10 0	8 2	
Pičan (Pedena)	9314	0	360	8 0	5 3	
Pazin (Pisino)	17923	0	1387	13 0	11 2	
Buzet (Pinguente)	15758	0	940	13 0	8 4	
Oprtalj (Portofe)	8168	0	3507	7 3	0 10	
Umag (Urnago)	5378	0	13322	3 11	0 13	
Koper (Capodistria)	133	6468	17878	4 7	1 8	
Piran (Pirano)	3950	550	19796	2 7	0 10	
Krkavče (Carcase)	0	11436	85	7 0	3 4	
Osp (Ospo)	0	9854	0	8 0	8 0	
Skupaj	73708	150551	225795	148 49	107 87	

1 Avtorja sta uporabljala statistiko Carla Schiffrerja, usklajeno s spremembami občinskih meja leta 1936.

IV. STATISTIKA V DEKANIJAH, KI SO LETA 1933 SEGALE NA OZEMLJE OBČIN KOPER, IZOLA IN PIRAN

Dekanija Piran (Pirano)

Župnija ali samostojna kaplanija	Prebivalstvo		
	Hrvati	Slovenci	Italijani
Piran (Pirano)	2000	400	10554
Izola (Isola d'Istria)	0	150	8708
Salvore (Savudrija) ²	450	0	450
Kastei (Castelvenere)	1300	0	44
Mati božja na Krasu (Madonna del Carso)	200	0	40
Skupaj	3950	550	19796

Dekanija Krkavče (Carcase)

Župnija ali samostojna kaplanija	Prebivalstvo		
	Hrvati	Slovenci	Italijani
Krkavče (Carcase)	0	1950	50
Koštabona (Costabona)	0	882	0
Šmarje (Monte di Capodistria)	0	2096	0
Marezige (Maresego)	0	1456	0
Truške (Truscolo)	0	2346	0
Korte (Corte d'Iola)	0	1680	10
Pomjan (Pagnano)	0	1026	25
Skupaj	0	11436	85

Dekanija Osp (Osopo)

Župnija ali samostojna kaplanija	Prebivalstvo		
	Hrvati	Slovenci	Italijani
Osp (Osopo)	0	1017	0
Plavje (Plavia)	0	1696	0
Sv. Anton pri Kopru (Sant'Antonio)	0	1400	0
Tinjan pri Kopru (Antignano d'Istria)	0	607	0
Predloka (Lonche) (Loka)	0	2364	0
Kubed (Covedo)	0	1123	0
Sočerga (San Servola) (Socerb)	0	927	0
Movraž (Valmorasa)	0	720	0
Skupaj	0	9854	0

Dekanija Koper (Capodistria)

Župnija ali samostojna kaplanija	Prebivalstvo		
	Hrvati	Slovenci	Italijani
Koper (Capodistria)	0	500	8943
Koprška tamnica (Zapori Koper)	133	133	134
Milje (Muggia)	0	150	8451
Sanatorij (Lazaret)	0	0	150
Rižan (Risano)	0	4000	200
Dekani (Villa Decani)	0	1685	0
Skupaj	133	6468	17878

V. OBSEG DEKANIJ, KI SO LETA 1933 SEGALE NA OZEMLJE OBČIN KOPER, IZOLA IN PIRAN

(Obseg enot, ki so bile zajete v štetje leta 1933)

Dekanija PIRAN (Pirano)

Župnija: Piran - sv. Jurij

Podružnice (znotraj obzidja):

Sv. Janez Krstnik (krstilnica)
BDM Snežna
Sv. Mihael nadangel (ljudsko: BD Tolažnica)
Sv. Peter
Sv. Rok
Sv. Štefan
Sv. Klemen (ljudsko: Gospa od zdravja)

Zunaj obzidja:

Sv. Bartolomej
Sv. Lucija (in Valle Fasano)
Sv. Lovrenc
Sv. Križ
Sv. Hermagora na pokopališču

Kaplaniji:

Sečovlje - Sv. Martin
Strunjan - BD Marija

Župnija: Izola - Sv. Maver

Podružnice (znotraj obzidja):

Sv. Marija d'Alieto
Sv. Peter
Sv. Katarina
Sv. Janez Krstnik
Sv. Marija Snežna

Zunaj obzidja:

Sv. Rok
BDM Lauretanska
Sv. Mihael na pokopališču

Župnija: Salburium (Salvore - Savudrija) - sv. Janez Evangelist

Podružnica:

Sv. Lovrenc v "Valfontane"
Privatna kapela in kapela v "Hospitio marino"

Pripadajo:

1. Salvore
2. Stanzia Grande, Arbori, Valfontane, Monte, Volpatria, Borosia
3. Sv. Peter, Mazuria, Gruppia, Siparina, Corona

2 Savudrijo imenujejo v originalu z italijanskim imenom.

4. Medighia, Franceschia, Bassania, Montenetto, Lanterna
5. Canegra, Zopelia, Stazione, Vallizza, Bruttia, Crni-grad
6. Porto Madonna, Salvella, Barboj

Župnija: Castrumveneris (Castelvenere - Kaštel) - sv. Saba

Podružnici:

Vizinada - sv. Mihael
Volpia - sv. Alojz Gonzaga

Pripadajo:

1. Kaštel
2. Kostiera
3. Skudelini, Paledigia, Kramersteteri, Vinjarija, Plovanija
4. Visinada, Dvorina
5. Gadari, Melotija, Schiavonija
6. Vuki, Morizija, Volpija, Simonetija, Specarija
7. Mazurija, Kaldanija, Montrin
8. Vrh
9. Ferfulja

Kaplanija - Gospa na Krasu

Pripadajo:

1. Sv. Marija na Krasu
2. Klabotia, Koršia
3. Tavijanija, Kapitanija

Dekanija OSP (Ospo)

Župnija: Osp - sv. Tomaž

Podružnice:

Sv. Ruf - Mačkolje
Sv. Bartolomej - Mačkolje
Sv. Nikolaj - Gabrovica

Pripadajo:

1. Osp
2. Gabrovica
3. Mačkolje

Kaplanija sv. Lucija - Plavje

Podružnice:

Sv. Barbara - Hrib
Sv. Janez Krstnik - Stramare
Sv. Brigita - Hrvatini

Pripadajo:

1. Plavje
2. Puberle
3. Badiha
4. Dogani
5. Zaule
6. Stramare

7. Noghera
8. Robojez
9. Eleri
10. Sv. Barbara
11. Farnedi
12. Permanzan
13. Faiti
14. Božiči
15. Sodniki
16. Hrvatini
17. Norbedi
18. Korte

Župnija: Sv. Anton pri Kopru - sv. Anton, opat (1914 pri dekaniji Krkavče)

Pripadajo:

1. Sv. Anton
2. Kavaliči
3. Bužarji
4. Škofarji
5. Dolani
6. Kocjančiči
7. Dvori
8. Kortina
9. Sušteti
10. Fikoni
11. Pečki
12. Vertine
13. Farančan
14. Tomažiči
15. Cerej
16. Gregoriči
17. Turki
18. Santini
19. Potok
20. Čepinje
21. Bonini

Župnija: Tinjan - sv. Mihael nadangel

Pripadajo:

1. Tinjan
2. Kolombar
3. Slatine
4. Urbanci
5. Rtine
6. Rombi
7. Zgornja Škofija

Župnija: Predloka - sv. Janez Krstnik

Podružnice:

Loka - sv. Cecilija
Bazovica - sv. Apolonija in BDM v "Capite Risano" (Zvroček)

Podpeč - sv. Helena
 Zazid - sv. Martin
 Zaniograd - sv. Štefan
 Črni Kal - Sv. Sergej (1914 sv. Valentin) z naseljem Cortine

Rozar - sv. Jurij; pokopališče: sv. Jakob

Pripadajo:

1. Loka
2. Bazovica
3. Zvroček
4. Črni kal
5. Rosariol
6. Podpeč
7. Zaniograd
8. Zazid
9. Prapreč
10. Kortine

Župnija: Kubed - sv. Florijan

Podružnice:

Sv. Mihael nadangel na pokopališču
 Sv. Nikolaj - Gračišče
 Sv. Trojica - Hrastovlje
 Sv. Janez Krstnik - Dol

Pripadajo:

1. Kubed
2. Gračišče
3. Poletiči
4. Hrastovlje
5. Dol

Župnija: Sočerga - sv. Justin

Podružnica:

Sv. Martin - Trebeše

Pripadajo:

1. Sočerga
2. Lukini
3. Maršiči (Ulika, Mavriči, Seki, Karli, Belobradi, Paraji, Sokoliči, Tuljaki)
4. Trebeše
5. Ugrini
6. Butarji

Župnija: Movraž - BDM Vnebovzeta

Podružnica:

sv. Marija Magdalena - Smokvica

Pripadajo:

1. Movraž
2. Smokvica
3. Dvorik

Dekanija KRKAVČE

Župnija: Krkavče - Sv. Mihael nadangel

Podružnice:

Nova vas - Blažena DM od Rožnega venca
 Sv. Peter - sv. Peter in Pavel, pokopališče: sv. Duh
 Padna - sv. Blaž, pokopališče: sv. Saba

Pripadajo:

1. Krkavče
2. Nova Vas
3. Sv. Peter
4. Padna

Župnija: Koštabona - sv. Kozma in Damijan

Podružnice:

Sv. Elija
 Sv. Andrej
 Puče - BDM Karmelska

Pripadajo:

1. Koštabona
2. Planjave
3. Dolina
4. Puče
5. Breči

Župnija: Šmarje - BDM Brezmadežna

Podružnici:

Sv. Anton, opat - na pokopališču
 Gažon - sv. Peter in Pavel

Pripadajo:

1. Šmarje
2. Gažon
3. Sergaši
4. Grintovec
5. Paderno

Župnija: Pomjan - sv. Jurij

Podružnica:

BD Marije

Pripadajo:

1. Pomjan
2. Manzano, Campel, Brda
3. Figarola
4. Zupančiči
5. Dilici

Župnija: Marezige - sv. Križ

Podružnici:

Rojci - sv. Janez in Pavel

Pipadajo:

1. Marezige
2. Babiči
3. Bernetiči
4. Brežani
5. Burji
6. Čentur Veli
7. Čentur Mali
8. Krmci
9. Marančini
10. Montinjan
11. Rojci
12. Rokava
13. Sabadini
14. Škrigati
15. Vaganel
16. Hliban

Župnija: Truške - sv. Kancijan

Podružnice:

- Sv. Brigita - Trsek
- Sv. Andrej - Popetra
- Sv. Ruf - Lopar
- Sv. Rok - Boršt
- Sv. Martin - Labor
- BD Marija - Glem
- Sv. Nazarji - Škrljevec (do 1914)

Pripadajo:

1. Kortina, Gorjači
2. Bočaji, Truške
3. Veršič, Juraši
4. Zabavlje, Boršt
5. Trsek, Lopar, Škrljevec
6. Glem, Hrpeljci
7. Popetra, Labor

Župnija: Korte - sv. Anton, opat (leta 1914 pod dekanijo Piran)

Podružnice:

- Sv. Jožef na pokopališču
- Kapela v vasi Sv. Onorfija pri benediktincih

Pripadajo:

1. Korte
2. Cedole
3. Bašljun
4. Medesi
5. Narguzan
6. Draga
7. Stara vas
8. Morgani
9. Slami
10. Vuki
11. Škomal
12. Medlan

13. Kalcine
14. Malija
15. Nožedo
16. Cetore
17. Fičurji
18. Gužiči
19. Onofrio
20. Lonzan
21. Nosedo - Morgani
22. Nosedo - Narguzano
23. Nosedo - Pichiuri
24. Lonzan - Pischine

Dekanija KOPER

Župnija: Koper - BDM Vnebovzeta

Podružnice:

- BDM Karmelska - krstilnica
- Sv. Justin
- Sv. Blaž
- Sv. Nikolaj
- Sv. Trojica in sv. Tomaž
- Kapele: "in civ. Nosocomio", v malem semenišču, v kolegiju sv. Klare, v institutu Grisoni.
- Na deželi: BDM v Semedeli (Semitella), kapela na pokopališču, v Bossamarinu, Žusterni in sv. Viktor.
- Kaplanija sv. Križa (Ospitale)
- Kuracija v zaporu

Župnija: Milje - sv. Janez in Pavel

Podružnice:

- Sv. Križ
- Sv. Frančišek Asiški
- Sv. Sebastijan
- Sv. Rok
- Sv. Bartolomej
- Sv. Brigita
- Sv. Kolumban
- Sv. Mihael na pokopališču Valle Oltra
- Sv. Trojica na pokopališču Milje
- Oratorij pri sestrah "divinae Provid."
- Staro Milje - stara podružna cerkev BDM Vnebovzete
- Loemocomium (Lazzaretto) in Valle - sv. Bartolomej in kapela BDM Pomočnice

Župnija: Risanum (Lazzaretto, Rižan)- BDM Vnebovzeta

Podružnice:

- Valle Oltra - sv. Nikolaj
- Sermينو - BD Marija
- Škofije - sv. Matej
- Ankaran - BDM de Valle Pompei
- "fractione Bertocchi"

"Sanatorio popolare generale Carlo Petitti di Roreto"
 "Nosocomio Marino "Ducesa Elena d'Aosta, in Oltra"

Pripadajo:

1. Bertoki
2. Pobegi
3. Prade
4. Pomjan
5. sv. Tomaž
6. sv. Mihael
7. Cere
8. Razanzan
9. Sermino
10. Ariol
11. Risano
12. Šimiči
13. Cornalunga

Župnija: Villa Decani (Dekani) - BDM Vnebovzeta

Na pokopališču kapela Žalostne MB

Pripadajo:

- Dekani
 Škofije I.
 Škofije II.

VI. STATISTIKA O DUHOVŠČINI IN DUHOVNIŠKEM NARAŠČAJU

Poleg statistike o nacionalni strukturi prebivalstva v Julijski krajini je krščansosocialna organizacija ob istem štetju pripravila tudi statistiko o spreminjanju nacionalne strukture med duhovščino. Statistika upošteva vse namestitve oziroma zamenjave duhovnikov v posameznih župnijah Julijske krajine od leta 1910 do leta 1933, glede na njihovo nacionalno pripadnost in nacionalno pripadnost večine prebivalstva v župnijah.

Statistika o duhovščini kaže tudi na to, kako je ob pritiskih fašističnih oblasti in pozneje v tridesetih letih tudi Vatikan in lokalne cerkvene hierarhije potekalo spreminjanje nacionalne strukture v Cerkvi Julijske krajine (BA, 603):

		"Jugoslovani"	Italijani
Tržaška škofija	pred vojno	148	49
	po vojni	107	87
	manj	41	več: 38
Goriška škofija	pred vojno	212	70
	po vojni	130	89
	manj	82	več: 19
Poreška škofija	pred vojno	33	61
	po vojni	15	60
	manj	18	več: 1
Reška škofija	pred vojno	24	-
	po vojni	12	3
	manj	12	več: 3

Iz tabele je razvidno, kako se je do leta 1933 spreminjala nacionalna struktura v Cerkvi Julijske krajine. Celo na tako občutljivem območju, kot je bila Tržaško - Koprška škofija, je penetracija italijanskega elementa v Cerkvi (do leta 1933) potekala razmeroma počasi, četudi je skoraj polovica duhovnikov italijanske narodnosti v tržaški škofiji pred prvo svetovno vojno šla na račun centra Trsta, leta 1933 pa sta bili že dve tretjini italijanskih duhovnikov, ki so zasedali župnijska mesta (od skupno 87-ih), nastavljeni v župnijah "na podeželju".

To seveda na prav poseben način osvetljuje položaj in vlogo italijanskega elementa v Katoliški cerkvi Julijske krajine pred prvo svetovo vojno in tudi iz te statistike je razvidno, zakaj so bile vzgojne institucije, ki so delovale v varstvu Katoliške cerkve v Julijski krajini, pretežno v slovenskih in hrvaških rokah, zakaj tako velika vloga Slovencev v cerkveni hierarhiji v škofijah Julijske krajine itd. Slovenci in Hrvati so v Katoliški cerkvi v Julijski krajini imeli veliko večino. Seveda se je pozneje slika spreminjala hitreje (po prisilnem odstopu nadškofa Sedeja in škofa Fogarja) in pokonkordatnem obdobju sploh.

Iz statistike o duhovščini je razvidno, da je bilo na ozemlju Julijske krajine od leta 1915 do leta 1933 premeščenih, interniranih ali prisiljenih k izselitvi (npr. zaradi statusa stalnega bivališča v drugih pokrajinah bivše avstroogrske monarhije, konfinacij ali "po naravni poti") 153 duhovnikov slovenske in hrvaške narodnosti, nastavljenih pa 58 duhovnikov italijanske narodnosti.

Pri tej statistiki pa je seveda treba upoštevati, da je bilo nameščanje duhovnikov v tem času, ko je (do 1931) v goriški nadškofiji vladal Slovenec, Frančišek Borgija Sedej, in v tržaški škofiji, kjer je (do 1936) vladal škof Alojzij Fogar, pogosto še sorazmerno v skladu z etnično pripadnostjo večine prebivalstva v posameznih župnijah, pa tudi določbe konkordata (1929) se do tega časa še niso interpretirale radikalno v smislu italijanizacije Cerkve v Julijski krajini.

Za vlado Kraljevine Jugoslavije je Zbor svečenikov svetega Pavla pripravil tudi zemljevid s potekom namestitvev do leta 1933, na katerem so označene vse namestitve italijanskih duhovnikov med slovensko in hrvaško populacijo.

STATISTIKA O DUHOVNIŠKEM NARAŠČAJU

V okviru iste statistike iz leta 1933 najdemo tudi poročilo o "Stanju naših dijakov, ki se pripravljajo na duhovniški poklic". V tem smislu si oglejmo še statistične podatke za duhovniški naraščaj, kakor ga je tajna organizacija pripravila za vlado Kraljevine Jugoslavije. Statistika je bila potrebna tudi za utemeljevanje proračuna v Beogradu, saj je bil po predloženem stroškovniku iz Beograda financiran vsak dijak posebej na podlagi poimenskih seznamov (BA, 603):

*Zemljevid, ki je nastal kot priloga k "tajnemu štetju" leta 1933 (BA).
Cartina acclusa come supplemento al "censimento segreto" del 1933 (BA).*

Statistika o nacionalnem stanju v zavodih za duhovniški naraščaj v decembru 1933

Duhovniški naraščaj po škofijah:

Tržaška škofija:

	Jugoslovani	Italijani
Gimnazijci v Kopru	26	44
Gimnazijci v Gorici	22	1
Gimnazijci v Trevizu	1	-
Gimnazijci v Zadru	1	1
Bogoslovci v Gorici	10	23
	60	68

Goriška nadškofija:

	Jugoslovani	Italijani
Gimnazijci v Gorici	90	60
Bogoslovci v Gorici	19	17
	109	77

Poreška škofija:

	Jugoslovani	Italijani
Gimnazijci v Kopru	20	45
Bogoslovci v Gorici	3	11
	23	56

Skupno torej 192 dijakov, ki so bili od Tajne krščanskosocialne organizacije (delno ali v celoti) financirani leta 1933.

V arhivu Tajne krščanskosocialne organizacije je mogoče najti podoben dokument, ki je nastal leta 1936. Gre za poročilo z naslovom "Stanje naših dijakov", ki je bilo namenjeno v Kraljevino Jugoslavijo in v katerem najdemo poleg drugega tudi statistiko, ki kaže, da je bilo iz Jugoslavije financiranih dijakov, za katere je skrbela katoliška organizacija, tri leta pozneje že skoraj 300 (BA, 133):

"Deško semenišče v Gorici	98
Deško semenišče v Kopru	45
Deško semenišče na Reki	15
Deško semenišče v Benetkah	17
Deško semenišče v Vidmu	16
	191

Naraščaj zdaj v pripravnicah za mala semenišča	25
	216

Bogoslovci v Gorici	44
Bogoslovci v Bologni	2
Bogoslovci v Benetkah	3
Bogoslovci v Rimu	1
	50

Naši visokošolci v Padovi, Bologni itd.	11
Srednješolski krožek v Gorici (na državnih srednjih šolah)	10

Razni	6
	293

dijakov, ki jih vodi in oskrbuje naša skupina."

Spremljanje statističnih podatkov o spremembah v cerkveni strukturi in nacionalni strukturi duhovniškega naraščaja je bilo odziv na prodiranje italijanskega elementa v institucije Katoliške cerkve v Julijski krajini. Tajna organizacija je v tem smislu vodila poseben dosje o "predvidenih namestitvah novih novomašnikov" (dovolj poučen je bil za Tajno krščanskosocialno organizacijo v tem smislu nenazadnje celo primer nadškofa Sedeja, ko je zaradi neimenovanja koadjutorja prišel na mesto administratorja goriške nadškofije Giovanni Sirotti).

Na drugi strani je ob očitni podpori Vatikana tudi fašistična oblast sistematično pritiskala v smeri spreminjanja nacionalne strukture v Cerkvi Julijske krajine. V tej luči je treba razumeti odstavitve nadškofa Frančiška Borgije Sedeja, škofa Alojzija Fogarja in vrsto namestitev duhovnikov italijanske narodnosti v slovenske in hrvaške vasi, kot na drugi strani nastavitve očitnih simpatizerjev fašističnega režima na odločilna mesta v cerkveni hierarhiji Julijske krajine (Giovanni Sirotti, Carlo Margotti, Antonio Santin itd.). Vsekakor so - ne da bi se na tem mestu spuščali v natančnejšo oceno politike Vatikana - prihajali po letu 1929 na visoka mesta v cerkveni hierarhiji Julijske krajine "preverjeni in zanesljivi ljudje", ki so bili pripravljeni na svojevrsten "Gleichschaltung" (prim. Bracher, 1986, 17) med cerkveno in politično oblastjo in so posledično lahko poskrbeli tudi za namestitve oziroma zamenjave v župnijah, ki so bile v skladu z zahtevami in željami centralnih in lokalnih političnih oblasti.

Nadaljevanje radikalnega spreminjanja etnične strukture znotraj Cerkve v Julijski krajini, ki je doseglo vrhunec v drugi polovici tridesetih let, je nazadnje prekinila druga svetovna vojna, vsekakor pa ni težko predvideti, kako bi se položaj razvijal v prihodnosti, če bi fašistična (in cerkvena) oblast imela na razpolago več časa.

VII. SKLEP

Tajno štetje hrvaške in slovenske duhovščine, opravljeno leta 1933, se ne ujema s statističnimi podatki, ki jih prinašajo javna in tajna štetja italijanskih oblasti. Kot sem že omenil, je avstrijsko štetje iz leta 1910 še najbližje številkam, ki jih navaja slovenska in hrvaška duhovščina v svojem štetju več kot dvajset let pozneje.

Vsekakor je glede na zelo velike odmike tudi pri drugih štetjih italijanskih oblasti natančnejša določitev realnega statističnega stanja glede na nacionalno strukturo prebivalstva v Julijski krajini zelo vprašljiva. Še posebno je vprašljiva tudi kredibilnost italijanskih štetij, ki so praviloma (razen štetja leta 1921) temeljile na "oceanah" številčnega stanja "tujerodne populacije".

Na drugi strani je z statističnih podatkov o duhovščini in duhovniškem naraščanju, ki jih je za Julijsko krajino pripravila Tajna krščansosocialna organizacija, razvidno, da je bila Cerkev v Julijski krajini v večinskih rokah duhovščine slovenske in hrvaške nacionalnosti. Glede na vlogo Cerkve v tedanji družbi je takšno stanje seveda pomenilo "nevzdržno anomalijo" glede na

idejnopolitične aspiracije fašistične države.

Na drugi strani je iz nadaljnjega razvoja dogodkov razvidno, da je bila Cerkev po ureditvi razmerij z državo (na kar je v Italiji morala čakati več kot pol stoletja) v veliki meri pripravljena zadovoljiti želje in zahteve novih državnih oblasti po spreminjanju cerkvene strukture v Julijski krajini.

ZAHVALA

Za posredovane podatke se zahvaljujem Škofiji Koper oziroma generalnemu vikarju mag. Renatu Podbersiču.

IL CENSIMENTO SEGRETO OSSIA LA STATISTICA, REDATTA NELL'ANNO 1933 DAL CLERO DEL LITORALE RIUNITO NEL CONCILIO DEI SACERDOTI DI SAN PAOLO PER LA VENEZIA GIULIA

Egon PELIKAN

Centro di ricerche scientifiche della Repubblica di Slovenia, Capodistria, SI-6000 Capodistria, Via Garibaldi 18

RIASSUNTO

Nell'intervento viene per la prima volta presentato il censimento segreto, eseguito nell'anno 1933 dal clero sloveno e croato riunito nel Concilio dei sacerdoti di San Paolo. Il censimento è stato realizzato nel periodo (nei primi anni trenta) in cui l'organizzazione ecclesiastica del clero del litorale si era già riunita nell'Organizzazione social-cristiana segreta. L'organizzazione segreta, creata con l'unione dell'organizzazione politica dei cristiani socialisti sloveni e dell'organizzazione ecclesiastica del clero sloveno e croato (ossia dell'Associazione politica ad indirizzo social-cristiano denominata L'Unità e del Concilio dei sacerdoti di San Paolo nei primi anni trenta), indirizzando la propria attività nella difesa popolare segreta con gli obiettivi dichiaratamente irredentistici. Negli anni trenta, l'organizzazione rappresentava l'elemento cruciale della resistenza per la difesa popolare contro le pressioni di snazionalizzazione da parte del fascismo nella Venezia Giulia. Il suo operato era svolto tramite una rete professionale (retribuita) di fiduciari, di sezioni scolastiche, di librerie, di stampa segreta etc., che era interamente e direttamente finanziato dal Regno della Jugoslavia in base ad un dettagliato bilancio annuale. Nell'anno 1936 il Concilio dei sacerdoti di San Paolo riuniva 276 sacerdoti sloveni e croati.

Il conteggio della popolazione era stato evidentemente ordinato dal governo del Regno della Jugoslavia ed è stato eseguito dal clero, unito nell'organizzazione ecclesiastica cattolica coll'obiettivo definito e dichiarato come nazional irredentistico. Il conteggio è stato eseguito, quindi, dal "clero nazionale" (in questo modo si definisce più volte nei documenti) sul territori dello stato estero. La statistica era predisposta sia per l'uso interno dell'Organizzazione social-cristiana segreta, sia per informare il governo del Regno della Jugoslavia. Il conteggio della popolazione, a tal senso, non aveva carattere politico - propagandistico alle sue basi. Si tratta al contempo dell'unica statistica prodotta dagli sloveni e dai croati, nel periodo tra le due guerre, sul territorio della Venezia Giulia.

Non sono disponibili, purtroppo, i dati più precisi riguardo la modalità di esecuzione del conteggio ossia dell'utilizzo di requisiti per la definizione dell'appartenenza etnica (la lingua della famiglia, la lingua parlata, la madrelingua). Ciò appare incontestabile nel caso del territorio goriziano (anche qui, però, non appare in modo chiaro come venivano definiti i friulani; evidentemente tra gli italiani perché nel conteggio non c'è una loro rubrica specifica), mentre la situazione rimane più ambigua per alcuni villaggi dell'Istria. Dal materiale archivistico risulta evidente solamente il fatto che il conteggio veniva svolto dal clero sloveno e croato "in base all'esame dei libri parrocchiali" per tutti i paesi, anche quelli più piccoli, della Venezia Giulia. I dati venivano successivamente raggruppati a livello delle parrocchie, dei decani, delle diocesi ed infine di tutta la Venezia Giulia.

In base al risultato dei libri parrocchiali per l'anno 1933, nella statistica vengono riportati per la Venezia Giulia 545.541 "jugoslavi" e 455.389 italiani. I dati sono raccolti in 5 libri con elenchi distinti per singole parrocchie, rendendo possibile in tal modo anche il conteggio degli sloveni e dei croati separatamente. Nel testo introduttivo al conteggio troviamo anche una nota secondo la quale non vi sono stati compresi i militari, i carabinieri e gli insegnanti, mentre gli italiani immigrati erano in gran parte funzionari statali, commercianti, artigiani e ferrovieri.

Riassumendo brevemente la statistica, secondo i dati del clero in data 1. gennaio 1934 il numero di abitanti nelle singole diocesi della Venezia Giulia (escluse Zara e Lastovo) è il seguente:

	sloveni	croati	italiani
Diocesi di Trieste	150.551	73.708	225.795
Diocesi di Gorizia	174.101	-	131.731
Diocesi di Parenzo	-	87.731	59.603
Diocesi di Fiume	18.996	40.454	38.260
Totale:	343.648	201.893	455.389

Il clero nella diocesi di Trieste e di Capodistria (1918 - 1933):

	"jugoslavi"	italiani
Diocesi di Trieste prima della guerra:	148	49
dopo la guerra (1. gennaio 1934):	107	87
di meno:	41	di più: 38

Dall'ultima tabella risulta evidente il modo lento in cui avvenivano i cambiamenti della struttura etnica all'interno della Chiesa nella Venezia Giulia. Perfino sul territorio così delicato come lo era la diocesi di Trieste e di Capodistria, la penetrazione della componente italiana avveniva abbastanza lentamente nonostante quasi la metà dei sacerdoti di nazionalità italiana fosse stata destinata al centro di Trieste prima della prima guerra mondiale, nell'anno 1933 invece già due terzi dei sacerdoti italiani erano collocati "in campagna". Nel periodo successivo (dopo il ritiro del vescovo Fogar) e soprattutto dopo il periodo del concordato il quadro subiva trasformazioni più veloci.

Parole chiave: censimenti della popolazione, censimento segreto, clero, Venezia Giulia, Istria, 1933

VIRI IN LITERATURA

BA, 133 - BA (Besednjakov arhiv), dok št. 133. Poročilo organizacije (E. Besednjaku na Dunaj) z naslovom "Stanje naših dijakov", datirano junij 1936.

BA, 314 - BA, dok. št. 314. Poročilo organizacije "O stanju na Primorskem" 8. novembra 1934.

BA, 598 - BA, dok. št. 598, Pismo Janka Kralja Engelbertu Besednjaku 3. marca 1937.

BA, 603 - BA, dok. št. 603. Pet zvezkov z narodnostno statistiko v župnijah Julijske krajine, s sklepnim poročilom.

Bracher, K. D. (1986): Demokratie und Machtergreifung. V: Lill, R.: Machtverfall und Machtergreifung. München.

Mattossi, A. & F. Krasna (1998): il "Censimento riservato" del 1939 sulla popolazione alloglotta nella Venezia Giulia. Quaderni Centro Studi Economico - Politici "Ezio Vanoni", 3-4. Trst.

Pirjevec, J. (1994): Pensiero e attività di Josip Wilfan. V: Le minoranze tra le due Guerre. Bologna, Società editrice il Mulino.

Pleterski, J. (1971): Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo. Ljubljana.

Purini, P. (2000): Migracijska gibanja v Julijski krajini po prvi svetovni vojni. V: Vzroki in posledice izseljevanj iz slovenske Istre po drugi svetovni vojni (Znanstveni posvet/Zbornik povzetkov). Koper, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper.